

Центр філологічних досліджень

**«РОЗВИТОК ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК:
ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ
ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ»**

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

28-29 жовтня 2016 р.

Одеса

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ АТМОСФЕРИ «САСПЕНС» ЖАНРУ «ХОРРОР»

Сучасна лінгвістика все частіше звертається до вивчення мовної репрезентації внутрішнього світу людини, зокрема її емоційної сфери. Людина є не тільки мислячою, але й глибоко емоційною істотою. Саме тому емоційність не може не залишити слід у мові, адже емоційні стимули, зумовлюючи когнітивні процеси людини, безпосереднім чином втручаються в її номінативно-комунікативну діяльність.

У руслі когнітивного підходу формується активне розуміння того, що саме мова забезпечує найкращий доступ до внутрішнього світу людини до структур її досвіду, які не спостерігаються безпосередньо. Наші уявлення про навколишню дійсність об'єктивуються у мові та створюють базу для аналізу тих процесів, що мають місце у людській свідомості та мисленні.

Аналізуючи зв'язок мови та мислення, слід мати на увазі, що мислення є активним процесом цілеспрямованого, опосередкованого й узагальненого відображення істотних зв'язків і закономірностей світу й утримання знань про них у понятійній сфері свідомості [7, с. 12]. Остання є вищою формою психічного відображення дійсності нервово-мозковою системою людини, що несе у своїх структурах приналежний суб'єктом суспільний досвід як раціонального, так і чуттєвого відображення дійсності («емоції є ядром людини, мовної особистості» [3, с. 63]). Вони постійно супроводжують індивіда, беручи активну участь у процесі пізнання оточуючої дійсності й обумовлюючи усі інші види його діяльності та поведінку.

Страх є фундаментальною властивістю людської істоти, природною універсальною базовою емоцією, що відображає інстинкт самозбереження і відіграє провідну роль у забезпеченні життєдіяльності людини. У сучасній філософській літературі страх визначається як один з основних способів ставлення людини до світу. Страх може бути викликаний зовнішніми обставинами, що становлять загрозу для життя; у цьому випадку предмет його цілком конкретний, і такий страх можна охарактеризувати як психологічний. Але існують страх іншого роду – метафізичний, предмет якого не може бути ясно визначено, так як не має зовнішнього джерела і визнається внутрішніми причинами. Метафізичний страх релігійного, містичного [8, с. 144] метафізичний страх може бути в кишевому рахунку представлений як страх перед Ніщою, обумовлений смертністю людини, усвідомленою і пережитою нині.

Фундаціональне призначення страху полягає у тому, що він виявляється у вигляді афективної загостреного сприйняття загрози для життя, обумовлюючи

чи самопочуття людини та активної чи пасивної реакції на несприятливі фактори навколишнього середовища. Погляд на світ крізь призму небезпеки приводить до специфічного викривлення дійсності, що безпосередньо позначається на характері її сприйняття індивідом, вірної інтерпретації ним події, вдалого вибору шляхів подолання труднощів та збагнення неприємної й шкідливої для організму емоції. При цьому, крім прототипового «перспективного» прочитування страху як реакції на загрозу майбутню подію, він може поставати як «ретроспективна» емоція, що виникає при розумовому відтворенні вже пережитої у минулому небезпеки [6, с. 256].

Емоція страх є одним з найважливіших компонентів емоційної сфери людини, який обумовлює процес пізнання та орієнтації людини у світі, характеризується онтологічними, психологічними та соціокультурними вимірами. Страх є фундаментальною властивістю людської істоти, природною універсальною базовою емоцією, що відображає інстинкт самозбереження і відіграє провідну роль у забезпеченні життєдіяльності людини [13, с. 15].

Погляд на світ крізь призму небезпеки приводить до специфічного викривлення дійсності, що безпосередньо позначається на характері її сприйняття індивідом, вірної інтерпретації ним події, вдалого вибору шляхів подолання труднощів та збагнення неприємної й шкідливої для організму емоції. При цьому, крім прототипового «перспективного» прочитування страху як реакції на загрозу майбутню подію, він може поставати як «ретроспективна» емоція, що виникає при розумовому відтворенні вже пережитої у минулому небезпеки [12, с. 82].

Отже, першопрчиною появи страху є фізичне чи ментальне сприйняття певного стану речей, яке категоризується свідомістю як небезпечна ситуація, що не відповідає потребі людини у почутті безпеки. Зазначена оцінка ґрунтується тим, що виникає неузгодженість між змістовним компонентом установки та образом реальної ситуації – когнітивний дисонанс, який переживається як стан дискомфорту [5, с. 9]. Останній неминуче тягне пошук можливостей повернення почуття безпеки та спокою.

Специфіка реакції людини на загрозу та виникнення емоції страху визначається рівнем її соціалізованості у межах конкретного етносу. Страх – базова емоція, яка, маючи біологічний вимір, соціально конструюється і набуває відповідних культурних характеристик [11, с. 305].

Тоді, у художньому творі жанру «хоррор», емоції персонажа є особливим психофізичним станом, що відображають ставлення персонажа до самого себе й середовища у формі безпосередніх переживань [4, с. 28]. Переживання можуть мати як позасвідомий, так і «усвідомлений» характер, хоч і не завжди піддаються вербалізації [2, с. 220].

За характером виникнення емоції розрізняють такі ознаки диференціації номінативного простору «атмосфери саспенсу» раптовість: *Then something curious happened. Regan's breath turned suddenly foul. It was thick, like a current. The psychiatrist smelled it from two feet away. He shone the penlight on Regan's face* [9, с. 149], поєднаність: *Sharon stopped. So did Regan. Sharon turned and*

saw nothing And then screamed as she felt Regan's tongue sticking out at her side [9, c. 142]; Karras felt the glacial hands at the back of his neck again more palpable now, more firm The Regan-thing broke off its laughter and fixed him with taunting eyes [9, c. 246].

Ступінь інтенсивності вияву емоції визначається в тексті наступними ознаками [1, с. 150]: надмірний страх «Oh Mother make him stop!» she was screeching «Stop him. He's trying to kill me!» [9, c. 117]. And then bending at the waist, started whirling her torso around in rapid strenuous circles. She gasped for breath «Oh, stop him!» she wept «Stop him! It hurts! Make him stop! Make him stop! I can't breathe!» [9, c. 127]; сильний страх Oh, oh my Gawd, that haff face – that haff face on top of it – that face with the red eyes an' crinkly albino hair, an' no chin, like the Whateleys ... It was a octopus, centipede-spider kind o' thing, but they was a haff-shaped man's face on top of it an' it looked like Wizard Whateley's, only it was yards an' yards across ... [10, c. 32].

Експресивні поведінкові реакції, спричинені станом страху, в якому перебуває об'єкт психологічного впливу персонаж, представлені в тексті переважно за допомогою метафоричних виразів «I am!» Regan bellowed with a sudden jerk forward, her face contorting with rage Karras shivered as the massive terrifying voice boomed crackling off the walls of the room «I am!» [9, c. 141]; The eyes gleamed fiercely, memafopa unblinking and a yellowish saliva dribbled down from a corner of her mouth to her chin [9, c. 139].

Таким чином, на виході з ситуації відбуваються повністю чи частково усвідомлені та контрольовані дії та мовні реакції суб'єкта на фактор, що викликає саспенс: адаптація до навколишніх умов чи боротьба, або, навпаки, повне підкорення цьому емоційному переживанню з наступними негативними або позитивними для персонажа наслідками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Значение и концепт / Н. Ф. Алефиренко. – Волгоград : Перемена, 1999. – С. 59-67.
2. Апресян Ю. Д. Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю. Д. Апресян. – Т. 2. – М.: Языки русской культуры, 1995. – 767 с.
3. Аскольдов-Алексеев С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов-Алексеев. – М., 1999.
4. Бабушкин А. П. Объективное и субъективное в языке // Общие проблемы строения и организации языковых категорий (грамматические, словообразовательные, лексические и текстовые категории): Мат-лы науч. конф. 23-25 апреля 1998 г. / А. П. Бабушкин. – М.: РАН ИЯ, 1998. – С. 28-31.
5. Беляевская Е. Г. Семантическая структура слова в номинативном и когнитивном аспектах: Дис. д-ра филол. наук: 10.02.04 / Е. Г. Беляевская. – М., 1997. – 395 с.

6. Бессонова О. Л. Конноты эмоций в структуре оценочного тезисуруса английского языка // О. Л. Бессонова. Лингвистичні студії. – Вип. 2. – Ч. 1. – Донецьк: ДонГУ, 2003. – С. 256–265.

7. Бондаренко К. М. Картина мира: опыт лингво-когнитивного синтеза // Вестник Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина. 200-річчя Харківської мовознавчої школи / К. М. Бондаренко. – Харків: Константа, 2004. – № 635. – С. 8–12.

8. Новая философская энциклопедия. Кьеркегор С., Страх и трепет. М., 1993. – С. 144.

9. Blatty W.P. The Exorcist [Електронний ресурс] / W.P. Blatty. – Режим доступу https://vk.com/doc16932426_147310007?hash=3a86285560cd618b55&dl=4c0a3309d17f5a3ffa

10. Lovecraft H. «The Dunwich Horror» Lovecraft H.P. – At The Mountains of Madness [Електронний ресурс] / H.P. Lovecraft. – Режим доступу: http://www.franklang.ru/dl/Lovecraft_At_The_Mountains_Of_Madness_M.pdf

11. Shweder A. Richard Likeness and Likelihood in Everyday Thought: Magical Thinking and Everyday Judgments about Personality // Thinking Readings in Cognitive Science / Ed. By P. N. Johnson-Laird and P. C. Wason. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – P. 446–467.

12. Todorska M. Towards an Analysis of the Concept of Emotion of FEAR in English and Polish – Cognitive Semantics and Valencies // M. Todorska Acta Universitatis Lodzianensis Folia Linguistica Anglica: Linguistic Theory and Applications. – Lodz: Wydawnictwo Uniwersytetu Lodzkiego, 1998. – P. 77–89.

13. Ungerer F., Schmid H. J. An Introduction to Cognitive Linguistics / F. Ungerer, H. J. Schmid. – L.-N.-Y.: Longman, 1999. – 306 p.

Задерій І. Ю.

аспірант

*Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБУДЖЕННЯ ЕМОЦІЇ СТРАХУ В ТВОРЧОСТІ А. ХІЧКОКА

Основною рисою фільмів жахів є страх, який реалізується на екрані тими чи іншими сюжетними поворотами, подіями, образами і т. ін. Цей емоційний елемент може розвиватися як на фоні фантастичних, так і на фоні психопатологічних дій, інших проявів дій людини, проявів сил природи, стихій, демонстрації сцен насилья, людських внутрішніх, крові.

Страх – це сильна негативна емоція, яка виникає в результаті уявної чи реальної небезпеки і представляє собою загрозу для життя індивіда. Під страхом у психології розуміють внутрішній стан людини, зумовлений